

Bácsalmási Irén

Kísérlet a prostituáltak szocialista átnevelésére és büntetésére Magyarországon 1950–1960 között

Az ötvenes évek elején az ország lakosságának az volt a mindennapi tapasztalata, hogy a kommunista hatalom az élet minden területét újraszabályozza, mindent és mindenkit átértelmez, felülír több száz vagy ezer éve szilárd alapnak hitt értékeket és normákat. Ugyanakkor – meglepő módon – a prostituáltak változatlan keretek között, a hatóság tudtával és engedélyével továbbra is nyújthattak szexuális szolgáltatást. Az engedéllyel rendelkező kéj nők saját vagy bérelt lakásokban, vagy csak az üzlet lebonyolításának idejére bérbe vett szobákban fogadták kuncsaftjaikat, de léteztek úgynevezett kéj nőtelepek is, azaz olyan házak, amelyekben kizárólag kéj nők bérelhettek lakást. A magánszemélyek által működtetett kéj nőtelepeken egyszerre akár tizennégy prostituált fogadhatta a vendégeket. A nyilvános találkahelyeken kialakított szalonokban zongorajátékra vagy gramofonra szórakozhattak a várakozó kuncsaftok.¹

A hatóság továbbra is fellépett azonban az úgynevezett üzletszerű titkos kéj nőkkel (akik nem szerepeltek a nyilvántartásokban) és a titkos találkahelyek fenntartóival szemben. Ennek oka az volt, hogy még hatályos volt a belügyminiszter 160 100/1926. számú körrendelete a prostitúció szabályozásáról, ami a kéj nők rendőrségi és egészségügyi nyilvántartását, ellenőrzését egységesen szabályozta, és megszüntette a bordélyokat. A rendőrhatalóság vezetőjének kötelessége volt a jelentkezőt „jóakarátulag figyelmeztetni” lépésének súlyos következményeire, és „minden erkölcsi eszköz igénybevétele mellett” le kellett őt beszélnie szándékáról. Ki kellett vizsgálnia, hogy nem áll-e csábítás vagy kényszer hatása alatt. Amennyiben nyomor vagy munkahiány miatt választotta ezt az utat, az állami munkaközvetítő hivatal és más társadalmi egyesületek segítségével törekedni kellett az okok megszüntetésére. Szigorú szabályok határozták meg, milyen feltételek együttes érvényesülése mellett vehették a jelentkezőt kéj nőként nyilvántartásba, mely utcákban lakhatott, mikor és hol jelenhetett meg, milyen öltözékben és milyen viselkedési szabályok megtartása mellett. De a szabályok meghatározták a hatósági rendszeres kötelező orvosi és közegészségügyi, köztisztasági vizsgálatok gyakoriságát, a nemi betegség esetén követendő eljárásokat, és azt is, hogy az egyes szabályok megsértése esetén milyen büntető rendelkezést

¹ Lásd például: Szécsényi 1998, 2010.

milyen mértékben kellett kiszabni. 1950-ben az állami rendőrségnek az ezekből a jogszabályi kötelezettségekből adódó feladatokkal kellett megbirkóznia.

A hivatalos ideológia szerint a prostituáltak a kapitalista társadalmi struktúra sajnálatos áldozatainak voltak, ugyanakkor létükkel alapvetően megkérdőjelezték a szocialista társadalom norma- és értékrendszerét. Jelen tanulmányban levéltári kutatásra, a korszak jogszabályaira és a témával foglalkozó szakirodalomra támaszkodva azt vizsgálom, miként léptek fel a hatóságok a prostituáltak ellen.

A prostitúció intézményesülése a 19. század során ment végbe. Vargha Dóra szerint a 19. században legalizálták a szükséges rossznak tartott prostitúciót (ami a férfiak nemi ösztönének levezetésére szolgált, a prostituált erkölcsileg és fizikailag egyaránt megvédte a tisztességes nőt a férfi nemi ösztön brutalitásától), ám mindezt erkölcsi és egészségügyi megfontolásból a társadalomtól elszigetelve, rendőri és orvosi ellenőrzés alatt tették. A nemi betegségeket a 19. századi orvostudományban egyértelműen a prostitúcióval hozták összefüggésbe, ezért azok terjedése és az erkölcstelenség képzete szorosan összefonódott egymással. Általában úgy gondolták, hogy a legtöbb betegség a levegőn keresztül terjed, ezért is tartották szükségesnek, hogy a prostituáltakat a társadalom többi részétől jól elkülönítve és szigorú felügyelet alatt tartsák.²

A prostitúció devianciává válását Gyáni Gábor a család és a munka társadalmi szervezeten belüli 19. századi szerepváltozásából vezeti le. A liberális tan minden gazdagság fő vagy egyedüli forrásának a munkát tekintette. A munkátlanság az amorális, egyben abnormális emberi élet szinonimája lett, ami az egyén jellemhibájából fakadt. A liberális állam ezért jogot formált arra, hogy szabályozó hatalmával éljen és a munkátlanokat megbüntesse (dologházban munkára kényszerítse), hogy aztán a büntetettek a kiszabadulásuk után becsületes, erkölcsös életet élhessenek. A munkán nyugvó erkölcsös és ép-egészséges világ a családon kívüli és pénzszerzés céljából űzött nemi promiszkuitást (a női test gazdasági hasznosítását) nem tekintette legitim munkának. A prostituáltakat a 19. századi Európában egyrészt kriminalizálták (börtönbe, dologházba zárták), másrészt legalizálták, egyúttal szoros és állandó felügyelet alatt tartották.³

Kiss László doktori disszertációjában bemutatja, hogyan változtak a prostituáltakkal szembeni intézkedések: a 19. század legelején még előfordult, hogy kikorbácsolták őket a városokból, 1827-ben viszont már rendszeres orvosi ellenőrzésükről intézkedtek, sőt az 1840-es években fokozatosan megkezdték igazolvánnyal való ellátásukat is. A kitaszítás helyébe az igazgatási-egészségrendőri alapú megjelölés lépett. A megjelölés mellett a fegyelmelés és normalizálás elemeit láthatjuk – a „kvázi legalizált” (tehát bárcával ellátott) prostituált állandó felügyelet alá került.⁴

A II. világháború alatt dr. agyagfalvi Hegyi Sándor rendőrtanácsos, az Erkölcsrendészeti Központi Hatóság vezetője szerint a titkos prostituáltak sok-

² Vargha 2005.

³ Gyáni 1999.

⁴ Kiss 2015: „A nemi betegségek” fejezet (191–202).

kal nagyobb egészségügyi veszélyt jelentettek a társadalomra, mint a bejegyzett és ezért rendszeres (heti kétszeri) orvosi vizsgálatra kötelezett kéj nők. 1941-ben Budapesten csak 1200 bejegyzett kéj nőt tartottak nyilván,⁵ és 25 000 főre becsülték a titkos prostituáltak számát. Az ő fertőző nemi beteg arányukat 20-30%-ban állapították meg, 1940-ben az előállított 4593 titkos kéj nőből 848 volt nemi beteg (18,4%),⁶ mint írja Hegyi, ez az arányszám 25 000 budapesti titkos kéj nőre számítva 4500 fertőző nemi beteget jelent.

A II. világháború következtében szinte járványszerűen terjedtek a nemi betegségek (a vérbaaj a legsúlyosabb népbetegségnek számított). A belügyminiszter 1946-ban rendeletet adott ki, hogy az erkölcsrendészet – az egészségügyi hatóságokkal karöltve – gátat szabjon a járvány terjedésének.⁷ Az összes városi és járási kapitányságot arra utasította, hogy erkölcsrendészeti szolgálatot hozzanak létre. Megtiltotta, hogy kéj nők bejegyzése, valamint nyilvános és magán-találkahelyek, kéj nőtelepek, illetve kéj nőlakások engedélyezése elé akadályokat gördítsenek. Ezt azzal indokolta, hogy a nemi betegségek terjedésének fő forrásai a rendőrorvosi – és általában gyakran minden orvosi – felügyelet nélkül élő, úgynevezett titkos kéj nők, akiknek 25–40%-a fertőző nemi beteg.

Az 1948. évi belügyminiszteri körrendelet lehetővé tette a kéj nők sorából „önként lelépett” személyek rendőri felügyelet alá helyezését, mert „a tapasztalat szerint az ily nő nehezen tud a megszokott életmóddal teljesen szakítani”.⁸ Még azok esetében is, akik hitelt érdemlően igazolták, hogy törvényes házasságot kötöttek, és rendes foglalkozást űző férjükkel közös háztartásban éltek, „a rendőrhatalóság feladata megfigyelés, puhatolás (környezettanulmány) útján annak megállapítása, hogy nem csupán színleges házasságról van-e szó, amelynek célja a titkos prostitúció esetleges leplezése”.

Bár a belügyminiszter 1949. április 1-től először megtiltotta az új kéj nőigazolványok kiadását,⁹ ezt a rendelkezést 1949. júniusban – a prostitúció kérdésének végleges rendezéséig – módosította, és újból engedélyezte. Minden kéj nőigazolványt kérő nőről részletes környezettanulmányt kellett készíteni, amelyben meg kellett állapítani személyi körülményeit, előző foglalkozását, vagyoni és

⁵ Az Erkölcsrendészeti Központi Hatóság vezetőjeként Hegyi egy személyben döntött arról, hogy kit vettek kéj nőként nyilvántartásba. Ha nem győződött meg arról, hogy a jelentkező teljesen züllött és megjavulása kizárt, megtagadta a bejegyzést, bármennyire is fenyegetőzött vagy könyörgött a kérelmező. Mint írja, „valósággal vágyva vágyik minden fiatalkorú titkos prostituált arra, hogy bejegyzett nő lehessen”, de a szigorú felvételi szűrőtevékenység miatt sokukat elutasították (Hegyi 1941).

⁶ 1940-ben a bejegyzett kéj nők 120–130 000 alkalommal vettek részt orvosi vizsgálaton, ebből 0,3%-ban állapították meg köztük nemi betegséget (Hegyi 1941).

⁷ A belügyminiszter 606 180/1946. IV/2. B. M. számú rendelete az erkölcsrendészeti szolgálat vidéken való megszervezése tárgyában.

⁸ A belügyminiszter 471 400/1948. B. M. számú körrendelete a nemi betegségeket terjesztő személyek egészségügyi felügyelete, illetve szigorított egészségügyi felügyelet alá helyezéséről szóló 454 271/1948. B. M. számú rendelet végrehajtása tárgyában.

⁹ Új igazolvány kiadásának minősült az az eset is, amikor a nyilvántartásból már törölt, volt kéj nő ismét be akarta jegyeztetni magát.

jövedelmi viszonyait, kérelmének bevallott vagy elhallgatott okait. Ugyanez a rendelet az Erkölcserendészeti Központi Hatóságot arra utasította, hogy róluk országos nyilvántartást vezessen.¹⁰

A II. világháború utáni szabályozás célja az állami egészségügyi és rendészeti kontroll minél több titkos kéjnére való kiterjesztése volt, elsősorban a nemi betegségek rendkívül nagymértékű elterjedésének visszaszorítása érdekében.¹¹ Ugyanakkor az 1949. júniusi rendelet már a prostituáltak osztályhelyzetének meghatározását is szolgálhatta, ami – „ellenséges osztályhelyzet” esetén – a későbbiekben a kriminalizáció legbiztosabb alapját képezte.

Levéltári források szerint 1950-ben tízezer erkölcsileg fertőzött személyt tartottak nyilván Magyarországon, és háromezerre becsülték azok számát, akik kifejezetten prostitúcióból éltek, vagy megélhetésüket nagyobb részt abból fedezték. Ebben az évben 708 új prostituáltat regisztráltak, akik közül harmincketten fiatalok voltak.¹² A prostitúció ilyen mértékű társadalmi jelenléte új megoldásokat követelt. Az egyik megoldást a prostituáltak „szocialista embertípussá” történő átnevelésében, a másikat a legális prostitúció beszüntetésében és a prostituáltakkal szembeni szankciók alkalmazásában találták meg.

Az 1236/1950. IX-2. B. M. számú rendelet megszüntette a keresetszerű kéjelgést. A jogszabály indoklásában a következő szerepelt: „az ország gazdasági és társadalmi szerkezetében végbement alapvető változások lehetővé teszik a kapitalista társadalom egyik legvisszataszítóbb maradványának, a keresetszerűen űzött kéjelgésnek a megszüntetését”.¹³ A magán-, valamint a nyilvános találkahelyek működési engedélye a rendelet hatálybalépése napján (1950. június 30.) megszűnt, és ezzel egyidejűleg a nyilvántartott kéjnék rendőrhatósági jegyzékbe történt bejegyzéséről kiadott igazolványok is érvényüket veszítették. Ezzel a prostitúció egyetlen megjelenési formájává a titkos kéjelgés vált, az egészségügyi ellenőrzés lehetősége a razziákra vagy a más módon előállítottak vizsgálatára korlátozódott.

A magyar politika egyetlen lehetősége ekkoriban a szovjet irányvonal követése volt. Egyrészt kötelező ideológiai tétel volt, hogy a prostitúció a szocialista társadalomban majd magától megszűnik. Hitték, hogy a kapitalista társadalmi struktúra lebontásával megszűnnek a prostitúció általuk legfontosabbnak tartott okai, a munkanélküliség, a kizsákmányolás és a nyomor. Ennek megvalósulásáról a szovjet büntetőjog különös része a következőképpen számol be: „A mi társadalmunkban a prostitúciót felszámolták. Ezt a nő teljes szociális és politi-

¹⁰ A belügyminiszter 451 400/1949. B. M. számú körrendelete a kéjnék bejegyzésére és a kéjnék-igazolványok kiadására vonatkozó rendelkezések módosítása tárgyában. *Rendőrségi Közlöny* (5.) 17. 1949. július 1.

¹¹ Pető 1999.

¹² MNL OL XIX-B-1-j. 40. d. 141/c. Vértés Tivadar r. százados (a XIX. kerület, Bercsényi u. 18. szám alatti Rendőrhatósági Intézet parancsnoka) javaslata a prostitúció felszámolásának kérdésében, 1951. augusztus 10.

¹³ A belügyminiszter 1236/1950. B. M. számú rendelete a keresetszerű kéjelgés megszüntetése tárgyában. *Rendőrségi Közlöny* (6.) 16. 1950. július 1. 324.

kai felszabadítása, a nők munkához való jogának biztosítása és a munka minden nemébe való széleskörű bevonása, a dolgozó nő öntudatosságának a fejlődése, az összes dolgozók kultúrájának és anyagi jólétének növekedése tette lehetővé.”¹⁴ Másrészt például állhatott előttük az a szovjet gyakorlat is, miszerint a prostituáltakat javító-nevelő munkatáborra ítélték. Ez a kettősség jellemzi a magyar prostitúciókezelést is: idealizált elvek és a kemény valóság, vagy „osztályellenség” és „dolgozó osztályhelyzet”.

A Nemzetközi Abolicionista Szövetség XX. Világkongresszusa alkalmából készített vizsgálat szerint 1950-ben a keresetszerű kéjelgés megszüntetésével 511 budapesti kéjnot töröltek a rendőrhatalósági nyilvántartásból. A hatóság gondoskodott a prostitúció áldozatainak a társadalmi életbe való visszavezetéséről, titkosan kezelve előző életmódjukat, a szakképzettségüknek vagy adottságuknak megfelelő munkakörben helyezték el őket. Megfelelő szálláslehetőséget is biztosítottak azok számára, akik nem rendelkeztek állandó lakással. Állami intézkedés történt a bejegyzésekre vonatkozó feljegyzések megsemmisítésére, és azokból összesen egy példány maradt a Központi Erkölcsrendészeti Szerv birtokában esetleges későbbi tanulmányozás céljaira.¹⁵ A keresetszerű kéjelgés tárgyában hozott rendelet hatálybalépésével a prostitúció csak kihágásnak minősült, és nem bűncselekménynek, amit az 1950. évi II. törvény (a büntető törvénykönyv általános része) alapján legfeljebb hathavi elzárással lehetett büntetni.

Az 1950-es évek első felében négy intézmény foglalkozott Magyarországon a prostitúció kérdésével: az ORFK Erkölcsrendészeti Alosztálya, az úgynevezett Tolonc,¹⁶ a Rendőrhatalósági Intézet és az Országos Rendőrhatalósági Nevelőintézet. 1950-ben az önálló Erkölcsrendészeti Központi Hatóság megszüntetésével¹⁷ a Bűnügyi Osztály részeként hozták létre az Erkölcsrendészeti Alosztályt, amelynek speciális feladata is volt, hogy a prostituáltak ügynökként információt szolgáltatassanak a bűnözőkről. A rendőrség által működni hagyott prostituáltak többsége ezzel szemben nem szolgáltatott megfelelő információt, hanem a keresetszerű kéjelgését erre a védett pozícióra építette fel.¹⁸ Az 1958. évi bűnüldözési munkáról szóló jelentés alapján hálózati operatív munkára gyakran azt szervezték be, akit a legkönnyebb volt, ezért sok volt a prostituáltügynök.¹⁹ Az Erkölcsrendészeti Alosztály feladata a prostitúció elleni küzdelemben a nemi betegségek terjesztőinek felderítése, elfogása, kezelés alá utalása, megbüntetése és

¹⁴ A szovjet büntetőjog 1951: 175.

¹⁵ MNL OL XIX-B-1-j. 45. d. 234. Adatkérés az emberkereskedés és a prostitúció elnyomásával kapcsolatos intézkedésekről, 1957. február 4.

¹⁶ A Toloncot a prostituáltak büntetőintézeteként említik a levéltári források (MNL OL XIX-B-1-j. 40. d. 141/c.), a Fogház és Toloncházi Alosztályhoz vitték be a rendőrhatalósági őrizet alá helyezetteket (uo. 40. d. 107/c.), a Fogház és Toloncügyi Alosztály központja a VIII. kerületi Mosonyi u. 9. szám alatt volt (uo. 38.d. 580).

¹⁷ 2300/1950. (VIII.10.) B. M. sz. r. (*Rendőrhatalósági Közlöny* 19. sz.)

¹⁸ MNL OL XIX-B-1-j. 40. d. 141/c. Horváth László internálási alosztályvezető feljegyzése, 1951. augusztus 22.

¹⁹ MNL OL XIX-B-14. 122. d. Jelentés a rendőrség 1955–1960. évi munkájáról.

a prostituáltak „termelő munkába állítása” volt. A keresetszerű kéjelgőkkel szemben a következő kényszerítő eszközök álltak a rendelkezésre: kihágási büntetés, közigazgatási eljárás (internálás, kitiltás, rendőri felügyelet alá helyezés), körzeti kitiltás, egészségügyi felügyelet alá helyezés és kényszerkezeltetés.²⁰ 1951. januárban közel 900 nő ellen indult eljárás prostitúció miatt.²¹ Az eljárások során a rendőrhatóságok éles különbséget tettek az „osztályidegen” és a „dolgozó osztályhelyzetű” prostituáltak között. Míg az „osztályidegeneket” rögtön internálták, addig a munkás- és a parasztszármazásúak büntetésénél a fokozatosság elve érvényesült. Egy 1952. májusi rendőrhatósági jelentés szerint az csak „természetes, hogy ilyen személyekkel szemben sokkal szigorúbban kell eljárunk, mint a dolgozó nép soraiból kikerült prostituáltakkal szemben. Internálási javaslatot kell tenni anélkül, hogy előzőleg kihágási büntetést, vagy enyhébb súlyú közigazgatási eljárást alkalmaznánk.”²² A prostituáltak osztályhelyzetének megállapítását annyira fontosnak tartotta Vértes Tivadar rendőrhatósági intézeti parancsnok, hogy a prostitúció felszámolására tett javaslatában azt fogalmazta meg, miszerint az Erkölcserendészeti Alosztály feladata „elsősorban a prostituáltak osztályhelyzetének kategorizálása” kell, hogy legyen.²³

Az erkölcserendészeti munkát végzőket a felettesek részéről komoly kritika érte, ha túl nagy számban alkalmaztak elzárásbüntetést az ipari munkásokkal szemben. A rendőrök ezért a munkakönyvvel rendelkező prostituáltakat nem is merték előállítani, mert féltek attól, hogy munkásszármazású, dolgozó nőt állítanak elő. Horváth István bűnügyi osztályvezető 1951. február 3-i jelentésében az Erkölcserendészeti Alosztállyal szemben a következő kritikát fogalmazta meg: „Az elmúlt nyáron megszüntetett kéj nők lakásait egyáltalán nem ellenőrizték, ezek a kéj nők szétszéledtek és az alosztály nem tudja, hogy mit csinálnak.” Az is igaz, hogy „zavarja őket az attól való félelem, hogy hátha dolgozó nőt állítanak elő”.²⁴

Az ötvenes évek elején a prostituáltak átnevelésére két új intézményt hoztak létre: a Rendőrhatósági Intézetet és az Országos Rendőrhatósági Nevelőintézetet. A Rendőrhatósági Intézet felállítását belügyminiszteri rendelet írta elő azzal, hogy a munkakerülő, csavargó életmódot folytató nők, prostituáltak neveléséről gondoskodjon, hogy a társadalom számára hasznos személyekké váljanak.²⁵ 1951. december 11-én Pöcze Tibor (r. vezérőrnagy, a belügyminiszter első helyettese) újraszabályozta a Rendőrhatósági Intézetbe történő beutalást.

²⁰ MNL OL XIX-B-1-j. 40. d. 141/c. Horváth László internálási alosztályvezető feljegyzése, 1951. augusztus 22.

²¹ MNL OL M-KS-276-96. 6. ő. e. Kiértékelő jelentés a Közrendészeti Főosztály és a megyei kapitányságok 1951. január havi munkájáról.

²² MNL OL XIX-B-1-j. 43. d. 158/a. Márfi István r. őrnagy, internálási osztályvezető észrevételei az 1952. májusi jelentésekről, 1952. május 21.

²³ MNL OL XIX-B-1-j. 40. d. 141/c. Vértes Tivadar r. százados javaslata a prostitúció felszámolásának kérdésében, 1951. augusztus 10.

²⁴ MNL OL XIX-B-14. 299. d. A budapesti rendőrkapitányságok komplex ellenőrzése.

²⁵ A belügyminiszter 343 600/1950. IV-5 B. M. számú rendelete Rendőrhatósági Intézet felállítása tárgyában. *Rendőrségi Közlöny* (6.) 22. 1950. október 1. 453.

Ez alapján a rendőrhatalóság feladata volt a keresetszerű kéjlegéssel alaposan gyanúsítható, munkakerülő életmódot folytató, züllött életet élő, 30 év alatti, de ugyanakkor nevelésre alkalmasnak látszó nők beutalása a Mosonyi utcai Rendőrhatalósági Intézetbe. Az intézet vezetője köteles volt gondoskodni a beutalt nők szakmai képzéséről, megfelelő nevelési idő után történő elbocsátásukról és az elbocsátottak munkába helyezéséről.²⁶

Az átnevelés döntő tényezőjének a rendszeres foglalkoztatást tartották, ezért a Rendőrhatalósági Intézet több vállalattal kötött szerződést, hogy a neveltek ott dolgozhatnak, a vállalat pedig kötelezettséget vállalt, hogy a szabad munkavállalókkal általában azonos munkafeltételeket biztosít nekik.²⁷ Az intézetbe való beutalás jogi alapja az internálás volt, amelyet az osztálypolitikának megfelelően kellett alkalmazni. Ez azt jelentette, hogy elsősorban az „osztályidegeneket” és a „munkakerülőket” kellett internálni, és nem a dolgozó osztályhelyzetű prostituáltakat. Az osztálypolitikának megfelelő internálás sikerét emeli ki egy 1951. szeptemberi jelentés: „Az összesen 75 fő internáltból 32 fő volt a foglalkozás nélküli, 34 fő az osztályidegen és kulák, és csak 9 fő volt azoknak a száma, akik osztályunkhoz közel állnak.”²⁸ 1950. júliustól decemberig 109 titkos kéjlegéből 93 főt Budapestről²⁹ internáltak az Országos Rendőrhatalósági Intézetbe.

Az internáltak között legnagyobb arányban a prostituáltak szerepeltek: augusztusban Budapestről összesen 30 főt internáltak, ebből 23 volt a titkos kéjlegő. 1952. augusztusban már 172 keresetszerű kéjlegőt internáltak országon, többet, mint 1950-ben hat hónap alatt összesen.³⁰

Az 1952. februári utasítás értelmében internálásra csak azokban az esetekben lehetett javaslatot tenni, amikor már az összes egyéb intézkedés hatástalannak bizonyult, illetve amikor ezektől megfelelő eredmény nem volt várható (például osztályidegen prostituált esetében).³¹ Egy 1953. februári jelentés azt nehezményezte, hogy a Belügyminisztérium nehezen engedélyezte a prostituáltak internálását:

„Budapesten egyre több az éjszakai csavargó. Kilenc elvtárs ment ki éjszaka razziára és volt olyan elvtárs, akit a nők leszólitottak az utcán (!). Egészen szabadon mozog-

²⁶ MNL OL XIX-B-1-j. 47. d. 256. A Rendőrhatalósági Intézetbe való beutalás szabályozása, 1951. december 11.

²⁷ MNL OL XIX-B-1-j. 47. d. 259. (1952.) A Len-Kender és Jutáru Nagykereskedelmi Vállalattal 150 fő foglalkoztatására kötöttek szerződést hulladék- és színefeldolgozó munkakörben, a Fővárosi Vízművekkel 20 főre vízcsőgödörásási feladatra.

²⁸ MNL OL M-KS-276-96. 6. ö. e. Kiértékelő jelentés a Közrendészeti Főosztály és a megyei kapitányságok 1951. szeptember havi munkájáról.

²⁹ Miskolcra öt, Debrecenből és Hódmezővásárhelyről három-három, Veszprémből kettő, Szegedről, Székesfehérvárról és Szombathelyről egy-egy titkos kéjlegőt internáltak (MNL OL XIX-B-1-j. 40. d. Internálási Alosztály havi jelentései, 1950).

³⁰ MNL OL M-KS-276-96. 6. ö. e. Értékelő jelentés a Közrendészeti Főosztály és megyei kapitányságok 1952. augusztusi munkájáról.

³¹ MNL OL XIX-B-1-j. 47. d. 263. Márfi István r. őrnagy, internálási alosztályvezető jelentése a rendőrhatalósági osztályok munkájáról, 1952. február.

nak ezek az elemek, és alig történik intézkedés ellenük. A rendőröknek az a véleménye, hogy hiába javasolnak prostituáltakat internálásra, a BM úgysem engedélyezi.”³²

1952. március 25-én kezdte meg működését az Országos Rendőrhatósági Nevelőintézet (ORNI),³³ ahová határozatlan időre (míg azt nevelésük szükségessé tette) utalták be a munkakerülő és csavargó életmódot folytató nőket, prostituáltakat. Az ORNI működési szabályzatának 1. §-a alapján a nevelőintézet „feladata elsősorban a munkás- és parasztszármazású prostituáltak átnevelése [a socialista nevelésnek újembert formáló módszereinek alkalmazásával], akik a kapitalista rendszer maradványainak áldozatai”. Az ORNI működési szabályzatának a kidolgozását a BM Kollégiumának 7/1952. (II. 8.) számú határozata írta elő, ami alapján: „az intézet jellegét tekintve büntetőintézet, amely elsősorban a munkás- és parasztszármazású prostituáltak átnevelését, a dolgozók társadalmába való visszavezetését szolgálja”.³⁴ A nevelés kétirányú volt: egyrészt politikai és általános műveltségbeli ismereteket oktattak, másrészt ipari szakmára való képzés folyt. Az ORNI közvetlen irányítása alatt működött az Állami Átképzős Tanműhely, ahol a neveltek kétféle képzésen vehettek részt: nehéz-, illetve fehérnemű-, konfekcióipari szakmát tanulhattak. A nevelőintézetbe egyszerre 500 főt lehetett beutalni. Működött könyvtár, orvosi, fogorvosi rendelő, de szerveztek a nevelteknek színházlátogatást, filmvetítést is. A „nevelés” befejeztével az elbocsátott nőknek munkát kellett biztosítani, és fenntartottak egy átmeneti otthont is azok számára, akiknek nem volt lakásuk. A volt nevelteknek három hónapon belül igyekeztek megoldani a hatóságok a lakásproblémáikat. Ha valakinek a nevelését eredménytelennek ítélték, akkor az intézet vezetője a BM felé internálási javaslatot tett. Az internálás az illető Rendőrhatósági Intézetbe történő átutalását jelentette. 1952 októberében az országosan nyilvántartott 5483 prostituáltból 418 nevelt volt az ORNI-ban.

A Nagy Imre-féle 1953-as közkegyelem³⁵ végrehajtása 748 000 személyt érintett,³⁶ amelynek végrehajtása során az ORNI-ban akkor tartózkodó 284 egykori prostituált őrizete is megszűnt.³⁷ A rendőrség által internáltakat 1953. augusztus 15-ig kellett elbocsátani. Bár létezett olyan elképzelés, hogy a neveltek szerződött munkásként az intézet területén maradjanak, és minden korlátozás nélkül ott lakjanak,³⁸ hogy megszerezzék a segédlevelüket, de Pöcze Tibor aggodalmát fejezte ki a tervezettel kapcsolatban. Győre József miniszterhelyettesnek

³² MNL OL XIX-B-14. 299. d. Horváth István bűnügyi osztályvezető jelentése a budapesti komplex ellenőrzés eredményéről, 1953. február 23.

³³ Budapest, XII. Németvölgyi út 41–45.

³⁴ MNL OL XIX-B-1-j. 40. d. 0016/1952. Pöcze Tibor r. vezérőrnagy, a miniszter első helyettese: az ORNI működési szabályzata (1952. március 24.).

³⁵ 1953. évi 11. számú törvényerejű rendelet a közkegyelem gyakorlásáról, 11. §.

³⁶ MNL OL M-KS-276-53. 127. ő. e. Javaslat az amnesztiára, 1953. július 23.

³⁷ MNL OL XIX-B-1-j. 43. d. 151. Az internálásról, a kitiltásról és a rendőrhatósági felügyeletről szóló minisztertanácsi határozat végrehajtása.

³⁸ MNL OL M-KS-276-53.127. ő. e. Javaslat az amnesztiára, 1953. július 23.

írt javaslatában jelezte, hogy fegyelmező eszközök hiányában nem lehetne megakadályozni a volt neveltek közerkölcsöt sértő magatartását, ami akár nyilvános-ház rendezéséhez is vezethet. A nevelőintézet parancsnoksága nehezményezte, hogy az elbocsátott nőket – a korábbi megállapodással ellentétben – a vállalatok nem alkalmazták, növelve így a közveszélyes munkakerülők táborát. 1953. augusztus 8-tól szeptember 3-ig 250 neveltet bocsátottak el: 212 fő elhelyezkedéséről az intézet gondoskodott, 38-an pedig önerőből találtak munkát.³⁹ Az ORNI mint internáló intézmény szervezeti megszüntetésére 1953. október 8-án került sor.⁴⁰

A közkegyelem végrehajtása után a hatóságok a prostituáltakkal szemben büntetőeljárás keretében járhattak el, közveszélyes munkakerülés jogcímén hatvani börtönre ítéltették őket. A Legfelsőbb Bíróság VIII. számú büntető elvi döntése alapján:

„[A] prostitúció korábbi áldozatai becsületes megélhetésüket biztosító munkalehetőséghez jutottak. Ha egyesek ennek ellenére mégis keresetszerű kéjleggséggel tartják fenn magukat, ezzel munkakerülő életmódot folytatnak. Ezzel a munkakerülő életmóddal különösen fokozott erkölcsi romlás jár. Az üzletszerű kéjleggségben jelentkező munkakerülő életmód megállapítását nem zárja ki az, ha a nő alkalmi, ill. munkarejét részben lekötő munkát is vállal. A közveszélyes munkakerülés és ezzel szerves kapcsolatban álló titkos prostitúció és a járulékos büntettek (kitartás, találgahely fenntartás) a szocialista társadalmi rendet alapjában támadják, mert akadályozzák, hogy a munka maradéktalanul betölthesse alapvető szerepét. Emellett ezek a cselekmények hozzájárulnak a fertőző nemi betegségek terjesztéséhez és a munkakerülő életmóddal együtt járó erkölcsi romlás más bűncselekmények elkövetésének alapját is megteremtik.”⁴¹

Az 1953. évi bűnügyi munkáról szóló statisztikai beszámoló alapján 1953. I. félévében még csak 78 eljárást indítottak közveszélyes munkakerülés miatt, a II. félévben már 2068-t.⁴²

A közkegyelem végrehajtását követően a rendőrségi jelentések arról számoltak be, hogy a prostituáltak feltűnő magatartásukkal zavarták az utcák nyugalalmát.⁴³ Az internálás intézményének megszüntetése következtében az addig rendszeres kereső foglalkozást űző volt prostituáltak is nagyobb számban jelentek meg ismét az utcán, különösen az ipari városokban és a nagyvárosokban.⁴⁴ Az 1953.

³⁹ MNL OL XIX-B-14. 5.d. ORNI-ba utalt személyek elbocsátásáról szóló jelentés, 1953. szeptember 7.

⁴⁰ MNL OL XIX-B-1-j. 44. d. 174/00571.

⁴¹ Bírósági Határozatok, 1953. október – 1954. december (1954. évi 3. számban jelent meg ez az elvi döntés).

⁴² MNL OL M-KS-276-96. 30. ö. e. Statisztikai beszámoló jelentés a bűnügyi munkáról, 1953.

⁴³ MNL OL XIX-B-14. 505. d. Az erkölcsrendészeti munka ellenőrzése (Budapest, Baranya megye, Borsod megye), 1955. február 4.

⁴⁴ MNL OL XIX-B-1-j. 41. d. 129. Jelentés a közkegyelem végrehajtásáról.

évi bűnügyi munkáról szóló jelentés alapján a közbiztonság országszerte észrevehetően romlott. Budapesten és egyes ritkábban lakott városrészekben sötétedés után a lakosok nem mertek az utcára kimenni.⁴⁵

Pőcze Tibor 1953. szeptember 10-én írt jelentésében aggodalmát fejezte ki Gerő Ernőnek és Keleti Ferencnek (MDP KV Adminisztratív Osztály vezetője), hogy a Legfőbb Ügyészség mindenáron csökkenteni igyekszik a bűncselekmények és őrizetbe vételek számát. Veszélyesnek tartotta a megmutatkozó „liberalizmust”, amely a közbiztonság megbomlásához, a bűncselekmények emelkedéséhez vezet. Így például:

„Lakatos Eszter és Butykai Borbála közismert csavargó, prostituált elemek az intézkedő rendőrt tettleg bántalmazták. A rendőrség mindkét személyt őrizetbe vette. Az ügyész szabadon engedte őket. [...] Az ügyésznek az a véleménye, hogy az ügyész a bűnözőkkel szemben járjon el, a prostituáltakkal szemben pedig ne.”⁴⁶

Pőcze Tibor jelentése után a rendőrség utasítást adott ki a közrend megóvása érdekében a Legfőbb Ügyészséggel és az Igazságügyi Minisztériummal egyetértésben, a prostituáltak (és a cigányok) elleni eljárások fokozására. Az utasítás végrehajtása során 1953. augusztusban 143 prostituált ellen indítottak büntetőeljárást, 60-at kórházba utaltak, 38-at egészségügyi felügyelet alá helyeztek; összesen 397 prostituáltat állítottak elő a kapitányságok.⁴⁷ Ezen intézkedések hatására a jelentések szerint némileg csökkent a prostituáltak közrendet sértő tevékenysége.⁴⁸

Pőcze Tibor Gerő Ernő belügyminiszternek 1953. szeptember 18-án írt jelentésében már arról számolt be, hogy a rendőri szerveket arra utasította, hogy kötelesek a prostituáltak ellen büntetőeljárást indítani, de ezek számát tartsák korlátok között. Az utasítás szerint először be kellett idézni a prostituáltakat a kapitányságokra, figyelmeztetni őket cselekményük súlyosabb következményeire, és csak akkor indíthattak ellenük büntetőeljárást, ha a figyelmeztetés eredménytelen maradt.⁴⁹

A rendőrhatóságok nem merték előállítani a munkakönyvvel rendelkező „álmunkás” prostituáltakat, mert féltek attól, hogy dolgozó nőt állítanak elő. 1955 elején, Budapesten 2556 prostituáltat tartottak nyilván, ugyanakkor a jelentések mind hangsúlyozták, hogy a valóságban ennél jóval többen lehetnek, hiszen sokan „fedő igazolvánnyal” bizonyították, hogy van munkahelyük,

⁴⁵ MNL OL M-KS-276-96. 30 ó. e. Statisztikai beszámoló jelentés a bűnügyi munkáról, 1953.

⁴⁶ MNL OL M-KS-276-96. 28. ó. e. A törvényesség betartása a rendőrség munkájában.

⁴⁷ MNL OL XIX-B-1-j. 41. d. 129. Czakó Kálmán legfőbb ügyész 1953. novemberi jelentése a közkegyelem végrehajtásáról.

⁴⁸ MNL OL XIX-B-14. 5. d. Vámos Miklós r. őrnagy jelentése a közkegyelmi rendelkezések életbelépése óta a prostituáltak és cigányok elleni eljárásokról, 1953. szeptember 15.

⁴⁹ MNL OL XIX-B-14. 5. d. A prostituáltak elleni intézkedések.

és ennek „cégére” alatt folytatták a keresetszerű kéjelgést.⁵⁰ A rendőrség 1954. évi munkájáról szóló jelentés a következőkről számolt be:

„[A prostituáltak] ellepik a szórakozóhelyeket, szocialista városainkat, a kirándulóhelyeket. Veszélyességükre jellemző, hogy 2013 ellen indítottak eljárást, akik közül 1087 nemi beteg volt. Az ellenük folytatott harcot megnehezíti, hogy nincs megfelelő jogszabály az üldözésükre, mert a munkahelyet igazoló prostituáltakkal szemben nem lehet eljárni.”⁵¹

Az is problémát jelentett, hogy az erkölcsrendészeti szempontból legfertőzöttebb területeken, mint például Ózd, Kazincbarcika, Komló, „tervszerű erkölcsrendészeti munka” nem volt.⁵²

Ezek a fejlemények vezettek oda, hogy a rendőrség a prostitúció önálló bűncselekménnyé nyilvánítását és a hat hónapnál hosszabb időtartamú börtönbüntetés bevezetését sürgette. A prostitúció büntetvé nyilvánítása melletti érvként sorakoztatták fel, hogy a prostituáltak a közrend és közbiztonság tekintetében veszélyt jelentenek a társadalomra. Budapesten 1954-ben 4436 prostituáltat állítottak elő, és ebből 1224 főt nemi betegséggel vagy annak gyanújával kórházba kellett utalni, közöttük sok 13-14 évest. 1954-ben 310 fiatakorúval szemben járt el a rendőrség prostitúció miatt.⁵³ A fiatakorúak ügyeinek bírói gyakorlatáról szóló kollégiumi jelentés alapján a közveszélyes munkakerülés a nőknél majdnem mindig párosult az üzletszerű kéjelgéssel. A vádlottak többnyire budapesti lányok voltak, de akadtak olyan vidékiek is, akik ipari tanulónak jöttek Budapestre.

„[...] s tájékozatlanságuk és kiszolgáltatottságuk következtében kerülnek a züllés útjára. Nagyrészüik azonban hetek múlva teljesen lerongyolódva, pizskosan és eltervedve kerül vissza a szülői házhoz. Megszokva azonban a csavargó életmódot, nem sokkal később ismét elszöknek, eladják magukról a ruhát, míg utólag be nem kerülnek a rendőrség gyermekvédelmi osztályára, a leánynevelő átmeneti intézetbe, vagy a Kun utcai nemi beteg kórházba.”⁵⁴

Ugyanez a jelentés felhívta a figyelmet arra, hogy 1955-ben a fiatakorú bűnözők 99%-a dolgozó szülők gyermekei közül került ki.

Az Erkölcsrendészeti Alosztály a közbiztonságra külön veszélyként tartotta számon a homoszexuális férfiakat. 1951-ben a Budapesti Rendőrkapitányság

⁵⁰ MNL OL XIX-B-14. 505. d. Az erkölcsrendészeti munka ellenőrzése (Budapest, Baranya és Borsod megye), 1955. február 4.

⁵¹ MNL OL XIX-B-14. 299. d. Rendőrség 1954. évi munkája.

⁵² MNL OL XIX-B-14. 505. d. Az erkölcsrendészeti munka ellenőrzése (Budapest, Baranya és Borsod megye), 1955. február 4.

⁵³ MNL OL XIX-B-14. 299. d. A rendőrség 1954-es munkája.

⁵⁴ MNL OL M-KS-276-96.44. 6. e. Szakács Ödön osztályvezető: Kollégiumi jelentés a fiatakorúak ügyeinek bírói gyakorlatáról, 1956. május 19.

Életbiztonsági Alosztályán belül működött az úgynevezett Székely Csoport, amelynek feladata a homoszexuális egyének nyilvántartása és olyan bűncselekmények (gyilkosság, rablás, gyermekölés) felderítése volt, amelyek homoszexuális elkövetőkkel voltak összefüggésbe hozhatók.⁵⁵ „Azok a fiatalemberek, akik ilyen úton könnyű pénzhez⁵⁶ jutnak, fokozatosan elszoknak a tisztességes munkától. [...] Az elmúlt években több olyan gyilkosság történt, amelyet »homoszexuálisok« követtek el.” Az Erkölcserendészeti Alosztály feladatai közé tartozott a nemi orgiák szervezőinek és elkövetőinek, a pornográf képek és szennyirodalom készítőinek, terjesztőinek, és a kerítőknak üldözése is. A jelentés alapján ezekbe a bűncselekményekbe üzemi munkások, dolgozó parasztok, tanulók is bevonódtak.⁵⁷ 1950-ben több száz kerítőt, találkahely-fenntartót és jó néhány stricit tartottak nyilván.⁵⁸ A rendőrségi jelentések szerint a bíróságok és az ügyészségek túl liberálisan jártak el a keresetszerű kéjlegőkkel szemben. Az ügyészt „meg kellett főzni”, hogy hozzájáruljon az előzetes letartóztatásukhoz, és ha hozzá is járult, a börtönökből a tárgyalásig szabadon bocsátotta őket. Az Erkölcserendészeti Alosztály nehezményezte azt is, hogy munkájukat lebecsülték. Ezzel indokolták, hogy nem léptek fel határozottabban a prostituáltakkal szemben: bár 1953. IV. negyedévében 1098 prostitúcióval gyanúsított személyt állítottak elő, csak 586-ot vontak eljárás alá. A helyzet sokkal rosszabbá vált egy évvel később, amikor az előállított 935 prostitúcióval gyanúsítottból csak 52-t vontak eljárás alá. Ennek következtében a rendőri jelentés szerint a prostituáltak elszemtelenedtek, sértegették és kinevették az intézkedő rendőröket, ráadásul „becsületes dolgozó” embereket az utcán, nyilvánosság előtt leszólítottak.⁵⁹

1955. július 1-jén lépett hatályba az 1955. évi XVII. törvény, amely büntetné nyilvánította a keresetszerű kéjlegést, amit ettől kezdve két évig terjedő börtönnel lehetett büntetni. A jogszabály hatálybalépése után a rendőrök határozottabban léptek fel a prostituáltakkal szemben, olyannyira, hogy egy, az utcasarkon beszélgető férfi és nő előállítását azzal indokolták, hogy „feltételezhetően az erdőbe akartak menni nemi közösülés céljából. Számtalan esetben előfordult,

⁵⁵ MNL OL XIX-B-14. 299. d. Horváth István r. százados, bűnügyi osztályvezető jelentése a Budapesti Rendőrkapitányság komplex ellenőrzéséről, 1951. február 3.

⁵⁶ Récei Balázs szerint: „Az alispánoknak, polgármestereknek az Erkölcserendészeti Központi Hatósághoz évente jelentést kellett tenniük a prostitúcióval, leánykereskedelemmel és pornográf kiadványokkal kapcsolatban. A leiratok kérdőívszerű mellékletében a férfi prostituáltakról is számot kellett volna adni. Utóbbiról Somogy megyében a két világháború közötti időszakban sem az iratok, sem a sajtóorgánumok, sem egyéb kiadványok nem szólnak.” Récei 2014: 209.

⁵⁷ MNL OL XIX-B-14. 505. d. Az Erkölcserendészeti munka ellenőrzése (Budapest, Baranya és Borsod megye), 1955. február 4.

⁵⁸ MNL OL XIX-B-1-j. 40. d. 141/c. Vértes Tivadar r. százados javaslata a prostitúció felszámolásának kérdésében, 1951. augusztus 10.

⁵⁹ MNL OL XIX-B-14. 505. d. Az Erkölcserendészeti munka ellenőrzése (Budapest, Baranya és Borsod megye), 1955. február 4.

hogyan a férfit és a nőt előállították, ha esetleg a Húvösvölgy, vagy egyéb helyen találták.”⁶⁰

1956 elejétől viszont már ismét enyhült a rendőrök eljárása a prostituáltakkal szemben. Míg 1955. III. negyedévben 123 volt az üzletszerű kéjelgés miatti nyomozáselrendelések száma, addig 1956. I. negyedévében csak 68. A csökkenés okának magyarázataként felmerült, hogy a rendőrök egy része csupán kampányfeladatnak tekintette a prostituáltak elleni eljárást.⁶¹ Pöcze Tibor 1956. július 13-i jelentésében már arról panaszkodott Molnár Erik igazságügyi miniszternek, hogy „az elmúlt hónapokban a bűnöző, csavargó elemek a törvényesség jelszavát hangoztatva tiltakoznak az ellenük foganatosított jogos intézkedések miatt. A rendőr jogos intézkedéseit semmibe veszik, felszólításának nem tesznek eleget, sőt belekötnek, provokálják, vagy megtámadják, és tettelesen bántalmazzák.”⁶² 1956. júliusban Pöczének a *Szabad Népb*ben megjelent egy cikke, amely a rendőrség munkájában megmutatkozó törvénytelenések felszámolásának szükségességéről szólt. Az írás felhívta a figyelmet arra, hogy nem szabad a dolgozókat zaklatni, nem lehet a személyes szabadságot indokolatlanul korlátozni. Tóbiás Sándor r. alezredes (BM Budapesti Főosztály vezetője) 1956. július 4-i jelentésében számolt be arról, hogy milyen hatása volt a cikknek:

„A Lenin körúton és különböző szórakozóhelyek előtt prostituáltak provokálják a rendőröket és idézgeti a Szabad Nép cikkét. [...] A Marx téri italboltban és a Nyugati étteremben, valamint azok környékén számtalan esetben előfordul, hogy prostituáltak gúnyos megjegyzéseket tesznek.”⁶³

Az ENSZ megkeresésére készült igazságügyi minisztériumi jelentés arról számolt be, hogy 1956. januártól 1956. májusig a tiltott kéjelgéssel megvádoltak száma 140 fő volt, de nem ismert, hogy hányat ítélték el közülük. A jelentés összefoglalásképpen leszögezi: „úgy 1950 előtt, mint 1950 után is évente országosan mintegy 1000 üzletszerű prostitúciót folytató nő ellen hoztak a bíróságok marasztaló ítéletet.”⁶⁴ Egy másik 1956-os jelentés arról számolt be, hogy februártól májusig összesen 93 vádemelés történt üzletszerű kéjelgés miatt, amelyből az igazságszolgáltatás 20 esetben megszüntette az eljárást.⁶⁵

⁶⁰ MNL OL M-KS-276-96. 28. ő. e. Lénárt Ferenc r. százados: A közrendvédelmi szolgálat területén mutatkozó törvénytisértések megállapítása és egyéb hiányosságok, okok és javaslatok összefoglalása, 1956. június 6.

⁶¹ MNL OL M-KS-276-96. 75. ő. e. Rendőrségi statisztikai jelentés, 1956. I. negyedév.

⁶² MNL OL XIX-B-14. 505. d. A hatósági közeg elleni erőszak, a kmk, az üzletszerű kéjelgés bűncselekmény kategóriáknál folytatott igazságügyi gyakorlat vizsgálata Budapesten és Pest megyében.

⁶³ MNL OL M-KS-276-96. 35. ő. e. Tóbiás Sándor r. alezredes jelentése Pöcze Tibornak, 1956. július 4.

⁶⁴ MNL OL XIX-B-1-j. 45. d. 1956. július 2-i igazságügyi minisztériumi jelentés az ENSZ főtítkárának az emberkereskedés és a prostitúció elnyomásával kapcsolatos intézkedésekről.

⁶⁵ MNL OL XIX-B-14. 505. d. Pöcze Tibor r. vezérőrnagy jelentése Molnár Erik igazságügyi miniszternek: A hatósági közeg elleni erőszak, a kmk, az üzletszerű kéjelgés bűncselekmény

Az ötvenes évek Magyarországon a börtönök túlszűfoltak voltak. 1955. szeptemberben 35 051 fő töltötte büntetését a 21 574 fő befogadására képes börtönökben, és büntetés-végrehajtási munkahelyeken.⁶⁶ Egy 1954. április 26-i jelentés arról számolt be, hogy a zárkákban a befogadóképességet háromszor, négyszer meghaladó létszámú elítéltet helyeztek el.⁶⁷ Csaknem minden börtönben két ágyon 3-4 ember aludt, de nem volt ritka eset az sem, hogy ágy sem volt, és az elítélt fekhelyéül földre dobott kabátok szolgáltak. „A túlszűfoltóság eredményeként annyira párás a levegő, hogy szinte esik az eső a zárkában.”⁶⁸

Az 1950. évi 39. számú törvényerejű rendelet 28. §-a büntetés-végrehajtási feladattá tette az elítéltek megjavítását és nevelését, amit rendszeres munkáltatással kellett előmozdítani. A büntetés-végrehajtási intézetek ugyanakkor a börtönök túlszűfoltága miatt nem tudták a fogvatartottak állandó és rendszeres munkáltatását biztosítani. „Nemhogy munkára szoktatnánk, hanem számos embert leszoktatunk a munkáról.”⁶⁹ A munkában való részvétel és a megfelelő munkateljesítmény különböző előnyökkel járt. Így például az egy éven keresztül állandóan sztahanovista munkateljesítményt elérő elítéltnak évi hét nap fizetett pihenőidőt engedélyezhettek. Ezért elsősorban a munkás- és parasztszármazású elítélteket próbálták munkához juttatni. Ugyanakkor problémát jelentett, hogy például a bonyolult gépek kezelésére csak a megfelelő szellemi felkészültségű, hosszú időre elítélt személyeket lehetett, illetve volt érdemes betanítani, „így súlyos politikai bűncselekmények miatt elítélt hosszú idős, deklasszált elemek jelentős kedvezményekben részesülnek, szemben a rövid idős munkás és paraszttal”.⁷⁰ Az osztályhelyzet még azt is befolyásolta, milyen munkakörben foglalkoztatták az elítélteket. Az „osztályidegenek” többnyire nehezebb munkát, a dolgozó osztályhelyzetűek könnyebb munkát kaptak. Az utasítások értelmében: „Az ellenséges elemek végezzék a legnehezebb munkát!”⁷¹, illetve „érezniük kell, hogy a dolgozók ökle sújt le rájuk”.⁷²

---

kategóriáknál folytatott igazságsügyi gyakorlat vizsgálata Budapesten és Pest megyében, 1956. július 13.

⁶⁶ MNL OL M-KS-276-96. 78. ő. e. A börtönök zsűfoltágának okaival kapcsolatban a bűnüldözés helyzetéről, 1955. szeptember 22.

⁶⁷ 1954-ben a fogvatartottak száma 23 276 fő volt.

⁶⁸ MNL OL M-KS-276-96. 78. ő. e. A börtönök zsűfoltágának okaival kapcsolatban a bűnüldözés helyzetéről, 1955. szeptember 22.

⁶⁹ MNL OL M-KS-276-96. 68. ő. e. A KV 1955. november 3-i büntetőpolitikánk néhány kérdéséről hozott határozatának a BV Parancsnokság területén történő végrehajtása állásáról szóló jelentés, 1956. március 9.

⁷⁰ MNL OL M-KS-276-96. 68. ő. e. A KV 1955. november 3-i büntetőpolitikánk néhány kérdéséről hozott határozatának a BV Parancsnokság területén történő végrehajtása állásáról szóló jelentés, 1956. március 9.

⁷¹ MNL OL M-KS-276-96. 68. ő. e. Jelentés és javaslat a börtönügyre vonatkozólag, 1950. november 2.

⁷² MNL OL M-KS-276-96. 71. ő. e. A pestvidéki törvényszéki fogház megvizsgálása, 1950. szeptember 7.

A jelentések és az utasítások kiemelték, hogy a büntetés-végrehajtási őrség magatartása, általános kulturáltsága és szakképzettsége is fontos szerepet játszik az elítéltek nevelésében. Az 1955. évi Büntetés-végrehajtási Szabályzat több paragrafusa rendelkezett az őrség követendő magatartását illetően. A 268. § alapján tilos volt a letartóztatottak bántalmazása és sértegetése, a 269. § kimondta, hogy az őrség fegyelme mindig példás legyen, így például tilos a letartóztatottak előtti káromkodás és ocsmány beszéd. Ugyanakkor a levéltári források arról is beszámolnak, hogy ezen a téren súlyos hiányosságok mutatkoztak a büntetés-végrehajtási intézetekben. Olyan személyeket is megfenyítettek, majd bántalmaztak, akik semmit sem követtek el.⁷³ A bántalmazásokon kívül törvénytelen bilincsbe veréseket és megerőltető testi fegyelmező gyakorlatokat is végeztek velük. Az elítéltekkel embertelen és durva hangon beszéltek.⁷⁴ Bántalmazták az elítélteket, és egymással verették őket. Az elítélteket fegyverrel kényszerítették a velük való nemi közösülésre.⁷⁵ Ilyen körülmények között nem meglepő, hogy Garasin Rudolf bv-parancsnok az 1956. január 13-i jelentésében arról számolt be, hogy önmagában a börtönbüntetés a prostituáltak átneveléséhez nem elegendő, a szabadultak többsége visszaeső.

„A tiltott kéjelgés büntetté nyilvánítása és a börtönnevelés nem hozott kielégítő eredményeket, ugyanúgy mint az internálás. A tiltott kéjelgés büntetté nyilvánításakor az internált személyek nagy része – javulás hiányában – börtönbe került. [...] Ezért helyesnek látszik a büntetté nyilvánítás megszüntetése, és egy új intézmény bevezetése szabadságelvonás nélkül.”⁷⁶

Az 1956-os forradalom után a rendszer ellenségeivel szemben, úgymond a közrend és közbiztonság helyreállítása miatt, megelőző jellegű kényszerintézkedésként bevezették a közbiztonsági őrizetbe vételt.⁷⁷ Azokkal szemben alkalmazták ezt az eljárást, akik ellen nem tudtak büntetőeljárást lefolytatni, mert nem lehetett bizonyítani bűnösségüket.⁷⁸ Ennek végrehajtása országos viszonylatban 1957. január második felében indult meg. 1957 első félévében a forradalmi cselekmények elkövetésével alaposan gyanúsítható elemeknek a társadalomból való kivonására alkalmazták a közbiztonsági őrizetbe vételt, és csak kisebb mértékben a közveszélyes munkakerülő, a csavargók, a garázdák és a prostituáltak ellen. Míg 1957-ben a közbiztonsági őrizetben lévők 5%-a volt csak prostituált és

⁷³ MNL OL M-KS-276-96. 71. ő. e. Vizsgálat az állampusztai gazdaságban, 1955. szeptember 8.

⁷⁴ MNL OL M-KS-276-96. 71. ő. e. A Renka Sándor bv főhadnagy és társai elleni bűnügy, 1955. október 6.

⁷⁵ MNL OL M-KS-276-96. 71. ő. e. Jelentés a Kömi 201 sz. vállalatának ellenőrzéséről, 1953.

⁷⁶ MNL OL M-KS-276-96. 80. ő. e.

⁷⁷ MNL OL XIX-B-1-z. 10. d. 10-140/5/58. Horváth János (ORFK Igazgatásrendészeti Osztály vezetője) jelentése a közbiztonsági őrizet, a rendőrhatalom felügyelet és kitiltás helyzetéről, 1958. április 23.

⁷⁸ MNL OL XIX-B-1-z. 10. d. 10-140/5/58. Jegyzőkönyv az 1958. április 23-i BM kollégiumi üléshez való hozzászólásokról: Garamvölgyi Vilmos miniszterhelyettes, r. vezérőrnagy hozzászólása.

közveszélyes munkakerülő, addig 1958-ban már 50% feletti volt az arányuk.⁷⁹ 1958. április 6-án 654 prostituáltat tartottak fogva a kistarcsai és tököli internálótáborban. Feltételezhető, hogy az 1956-os forradalom után számos prostituált elhagyta az országot, mégis 1958-ban csak Budapesten 5400 prostituáltat tartottak nyilván. Közülük 1800-2000 főben határozták meg azok számát, akiknek szabadon hagyása a közrendet és a közbiztonságot veszélyeztette. Közülük 600 főt javasoltak közbiztonsági őrizetbe helyezésre.⁸⁰ Az 1958. április 23-i kollégiumi ülésen volt olyan hozzászólás, amely szerint a közbiztonsági őrizetbe vétellel „a prostitúciót megoldani nem lehet. Sokszor láthatjuk, hogy utána nő a prostitúció, mikor egy területről kivonjuk”,⁸¹ ezért 1959-ben a bűnüldöző szervek tovább folytatták a közrendre és közbiztonságra veszélyt jelentő munkakerülő, csavargó és prostituáltak internálását.⁸² 1959-ben közbiztonsági őrizetbe összesen 1801 személyt helyeztek, közülük 1400 főt munkakerülés, csavargás és prostitúció miatt.

A közbiztonsági őrizet foganatosításának szabályai⁸³ kimondták, hogy az őrizetes a parancsnokság területén nem büntetését tölti, hanem közbiztonsági okokból cselekvésében és szabad mozgásában bizonyos időre korlátozás alatt áll. Az őrizetessekkel szemben emberséges, nevelő jellegű bánásmódot kell tanúsítani. Ezekben a területeken azonban komoly hiányosságok mutatkoztak a táborokban. Például a tököli táborban a parancsnoksághoz beosztott örök erkölcsi, fegyelmi színvonalával adódtak problémák: az összesen 165 fős állományból 55 fegyelmi ügyből 44 fenyítéssel és 8 elbocsátással zárult. Horváth János osztályvezető a jelentésében a következőkkel magyarázta a kialakult helyzetet:

„E súlyos fegyelmi helyzet elsősorban annak tudható be, hogy a tábor személyi állománya jórészt azokból tevődik össze, akiket a rendőri munka egyéb területein [...] nagymértékű primitívségüknél fogva nem tudtak felhasználni.”⁸⁴

A vágyott szocialista embertípus kialakítása döntő tényezőjének a munkáltatást tartották. 1958-ban a tököli táborban csak az őrizetessek 25%-ának tudtak munkát biztosítani. A munkába való bevonás különböző kedvezmények-

⁷⁹ MNL OL XIX-B-1-z. 13. d. A 10-59/8/1959. sz. kollégiumi ügyirat: Jelentés a közbiztonsági őrizet alkalmazásának jelenlegi állásáról, végrehajtásának rendjéről és a tököli tábor szolgálatának rendjéről.

⁸⁰ MNL OL XIX-B-1-z. 10. d. 10-140/5/58. Horváth János jelentése a közbiztonsági őrizet, a rendőrhatalom felügyelet és kitiltás helyzetéről, 1958. április 23.

⁸¹ MNL OL XIX-B-1-z. 10. d. Jegyzőkönyv az 1958. április 23-i kollégiumi ülésről, Horváth János osztályvezető válasza.

⁸² MNL OL XIX-B-14. 122. d. Rudas György r. alezredes, osztályvezető: A Bűnügyi Osztály 1959. évi jelentése, 1960. január 5.

⁸³ MNL OL XIX-B-1-j. 45. d. 201. Garamvölgyi Vilmos r. őrnagy, ORFK vezető: A közbiztonsági őrizet foganatosításának szabályai, 1957. február.

⁸⁴ MNL OL XIX-B-1-z. 13. d. Horváth János r. alezredes, osztályvezető jelentése a közbiztonsági őrizet alkalmazásának jelenlegi állásáról, végrehajtásának módjáról és a tököli tábor szolgálatának a rendjéről, 1959. július 16.

kel járt (munkadíj, jobb élelmezés stb.), ezért elsősorban ekkor is a munkás- és parasztszármazású őrizeteket juttatták munkalehetőséghez. A kiemelkedően jó munkát végzők a megállapítottan felül egyéb, kisebb kedvezményekben is részesülhettek (hosszabb időtartamú vagy soron kívüli beszélő, cigaretta). 1959. I. félévében már az őrizetesk 90-98%-a dolgozott (1000-1200 fő). Míg az osztályidegeneket nehezebb munkakörben, például betonelemgyártásban, addig a többieket a motorszerelő, asztalos-, szőnyegszövő, ingkészítő, szabó- és cipész-műhelyekben foglalkoztatták. Ami gondot okozott, hogy a szabadultakat az üzemek és vállalatok nem alkalmazták (növelve így a közveszélyes munkakerülők taborát, amit két évig terjedő börtönnel lehetett büntetni). Az osztályhelyzet még az őrizetesk taboron belüli elhelyezkedését is befolyásolta, hiszen külön körleteket alakítottak ki a számukra.⁸⁵

1959. július 23-án a BM Kollégiuma határozatot adott ki, miszerint a dolgozó osztályhelyzetű fiatal, még átnevelhetőnek látszó prostituáltakat el kellett különíteni a közbiztonsági őrizet végrehajtása során. Ennek megfelelően 64 őrizettest különítettek el, akikkel megkezdték a tervszerű foglalkozást.⁸⁶ Külön épületbe helyezték el őket, majd külön foglalkoztatásként bevezették számukra a szőnyegszövést és fehérenemű-javítást. Ezenkívül írás, olvasási-számolási tanfolyamokat és egészségügyi felvilágosító előadásokat szerveztek a számukra.⁸⁷ Júliustól négy szabadult fiatal utógondozását oldották meg, akiknek megfelelő lakást és munkahelyet biztosítottak, és a helyi KISZ-bizottság is rendszeresen foglalkozott velük.⁸⁸

1950 és 1960 között a rendőrségi eljárásoknál, a büntetések kiszabásánál, a büntetés-végrehajtásánál alapvető szempont volt a prostituált (és minden eljárás alá vont) osztályhelyzetének alapos vizsgálata. Helytelennek tartották az azonos bűncselekményért azonos büntetés elvét, hiszen ez a felfogás mellőzte az elkövető egyéniségéből a társadalomra háruló veszély figyelembevételét. Annak megállapításához, hogy a társadalomra nézve mennyire veszélyes az elkövető, meg kellett állapítani az osztályhelyzetét, viszonyát a munkához, hűségét a dolgozó néphez.

A vizsgált tíz évben a hatóságok kiemelt feladatként kezelték a dolgozó osztályhelyzetű bűnözők arányának csökkentését. A legváltozatosabb magyarázatokkal szolgáltak arra nézve, hogy miért van annyi munkás- és parasztszármazású bűnöző, közben a valós problémát nem ismerték fel (vagy csak nem akarták fel-

⁸⁵ MNL OL XIX-B-1-z. 13. d. 10-59/8/1959. sz. kollégiumi ügyirat: Jelentés a közbiztonsági őrizet alkalmazásának jelenlegi állásáról, végrehajtásának rendjéről és a tököli tabor szolgálatának rendjéről, 1959. július 16.

⁸⁶ MNL OL XIX-B-14. 122. d. Igazgatásrendészeti Osztály, Rendészeti Alosztály 1959. évi munkájáról jelentés.

⁸⁷ MNL OL XIX-B-1-z. 13. d. 10-59/8/1959. sz. kollégiumi ügyirat: Jelentés a közbiztonsági őrizet alkalmazásának jelenlegi állásáról, végrehajtásának rendjéről és a tököli tabor szolgálatának rendjéről, Horváth János osztályvezető feljegyzése, 1959. október 27.

⁸⁸ MNL OL XIX-B-14. 122. d. Igazgatásrendészeti Osztály, Rendészeti Alosztály 1959. évi munkájáról jelentés.

ismerni). 1951-ben a büntetőbírók politikai tájékoztatlanságával, szakmai járatlanságával és az őrszemélyzet nem megfelelő oktatásával (hogy a dolgozókat csak figyelmeztessék, és ne jelentsék fel) indokolták azt, hogy az ipari munkások száma egy hónap alatt 1200 fővel, a mezőgazdasági munkásoké 700 fővel emelkedett az elzárásra és pénzbüntetésre ítélték között.⁸⁹ A dolgozó osztályhelyzetű bűnözők magas arányát a következőkkel indokolták 1951-ben a kommunista vezérkar jelenletében: „ma már sok nem igazi munkás, hanem ellenség is munkásruhában jár”.⁹⁰ Garamvölgyi Vilmos (r. vezérőrnagy, belügyminiszter-helyettes, ORFK-vezető) 1959-ben kritikaként fogalmazta meg, hogy a rendőrök sokszor nem tudtak differenciálni az elkövető személyekkel szemben, s nemegyszer becsületes dolgozót kisebb szabálysértésért is feljelentettek, és nem alkalmazták a nevelő, figyelmeztető módszert.⁹¹ Halász Sándor az Igazságügyi Minisztérium Bírósági Főosztályáról jelentésében egyenesen azt írta, hogy „dolgozó osztályhelyzetű vádlottakkal szemben, szabályként, szabadságelvonásra ne kerüljön sor!”⁹² Ha csökkent a dolgozó osztályhelyzetűek aránya az eljárás alá vontak vagy a börtönbüntetésre ítélték között, azt úgy hívták, hogy „javult a szociális összetétel”. Rudas György (r. alezredes, bűnügyi osztályvezető) hiányosságként fogalmazta meg az 1959. évi bűnügyi munkáról, hogy „szerveink még mindig nem fordítanak elegendő figyelmet a terheltek osztályhelyzetének alapos vizsgálatára”. 1960-ra feladatként határozta meg a bűnügyi osztálynak, hogy „fokozottabban kell a bűnüldözési munkát a súlyos bűncselekményeket elkövető igazi tudatos kártevők, az osztályidegenek, a szokásos bűnöző, munkakerülő, csavargó elemek ellen irányítani”. Utasításba adta, hogy a dolgozó osztályhelyzetűekkel szemben, akik meggondolatlanságuk miatt követtek el kisebb jelentőségű bűncselekményt, nevelő jellegű intézkedést kell (csak) tenni.⁹³ A közrendvédelmi szervek 1959. évi jelentése sikerként könyvelte el, hogy a „bűncselekmények nyomozásánál kezd érvényesülni a differenciáltság: különbséget tesznek a megtévedt dolgozó és osztályellenség, illetve a szokásos bűnözők között”, hiányosságként, hogy „a teljes személyi állománynál még nem sikerült elérni, hogy a rendőri munka éle elsősorban az osztályidegen, deklasszált, spekuláns és szokásos bűnözők ellen irányuljon”.⁹⁴ Garamvölgyi Vilmos a rendőri szervek 1960. évi munkájáról összefoglalásképpen a következő hiányosságot állapította meg: „még mindig nem folyik kielégítően az elkövetők személyi és társadalmi veszélyességének, osztály-

⁸⁹ MNL OL M-KS-276-96. 6. ő. e. Kiértékelő jelentés a Közrendvédelmi Főosztály és a megyei kapitányságok 1951. január havi munkájáról.

⁹⁰ MNL OL M-KS-276-96. 144. ő. e. Bűnözők büntetőintézetten kívüli munkája, 1951. május 16.

⁹¹ MNL OL XIX-B-14. 122. d. Közrendvédelmi szolgálat 1959. évi munkájáról jelentés.

⁹² MNL OL M-KS-276-96. 44. ő. e. Kollégiumi jelentés a büntetéskiszabási gyakorlat újabb alakulásáról, 1956. június 9.

⁹³ MNL OL XIX-B-14. 122. d. Bűnügyi osztály 1959. évi jelentése, 1960. január 5.

⁹⁴ MNL OL XIX-B-14. 122. d. Közrendvédelmi szervek 1959. évi jelentése, 1960. január 5.

helyzetének vizsgálata és felderítésük még mindig nem elég aktív az osztályidegenek irányába.”⁹⁵

* * *

Bár az üzletszerű kéjelgés a hivatalos ideológia szerint szemben állt a szocialista erkölcs- és normarendszerrel, és üldözendőnek számított, a prostitúcióban való részvétel mégsem nivellálta a prostituáltakat az osztályhelyzettől függetlenül. Az ötvenes évek Magyarországon az osztályhelyzet egy személy alapvető minőségét jelölte ki. Az 1949. évi Alkotmány 2. §-a kimondta, hogy a Magyar Népköztársaság a munkások és dolgozó parasztok állama (és csak az övék). Az MDP 1948. évi programnyilatkozata az osztályellenséggel kapcsolatban leszögezte, hogy a tőkés elemek belenövése a szocializmusba lehetetlen. Míg a korábbi évtizedekben a hatóság a legális (bejegyzett kéjő) és az illegális (titkos kéjő) prostituáltak között tett éles megkülönböztetést, addig a legális prostitúció megszüntetése után az osztályidegen, valamint a dolgozó osztályhelyzetű kéjők közé húzták ezt a választóvonalat. Az osztályellenség soraiból kikerült prostituáltak egyértelműen kriminalizáltak, akiket meg kellett büntetni. A büntetés nem is annyira a prostitúcióban való részvétel következménye volt, hanem a származásé. A munkás- és parasztszármazású kéjőkkel szemben alkalmazott eljárások jóval árnyaltabb képet mutatnak. Az ötvenes évek elején inkább áldozatnak tekintették őket, akiket hozzá kellett segíteni, hogy a dolgozók társadalmába betagoódhassanak. Ugyanakkor csak a fiatal, 30 év alatti, dolgozó osztályhelyzetű prostituáltakat tartották iskolarendszerű képzésre alkalmasnak. Az átnevelés döntő tényezőjének a munkáltatást, a rendszeres, tisztességes munkára való nevelést tekintették. A javíthatatlan, megrögzött prostituáltak szankciók alkalmazásával próbálták megrendszabályozni. A munka mint a nevelés (de ugyanakkor a büntetés) eszköze nem az ötvenes évek újítása, hiszen a közveszélyes munkakerülőkét korábban is határozatlan időre dologházba csukták.⁹⁶ Az ötvenes években az „emberekre” új fogalmat, megjelölést alkalmaztak: „dolgozók”. A becsületes munkától vált valaki becsületes dolgozóvá, márpedig a prostitúciót nem tartották becsületes munkának, de önmagában kriminalizált tevékenységnek sem.

A Nemzetközi Abolicionista Szövetség XX. Világkongresszusa alkalmából 1956-ban készítettek egy vizsgálatot: arra voltak kíváncsiak, hogy az 1950-ben az engedélyezett keresetszerű kéjelgés megszüntetésekor törölt 511 budapesti kéjőnek mennyire sikerült beilleszkednie a társadalomba, illetve hogy milyen határfokúak voltak az állami intézkedések. A vizsgálat nem terjedt ki a 45 évnél idősebb volt prostituáltakra, így a mintába összesen 51 fő került. Sikerként könyvelték el a kapott eredményeket (amelyet a munka nevelő és az új környezet kedvező hatásának tudtak be), hiszen az 51-ből 30 fő erkölcsös életet élt, és csak

⁹⁵ MNL OL XIX-B-14. 122. d. Jelentés a rendőri szervek 1960-ban végzett munkájáról, 1961. január 18.

⁹⁶ 1913. évi XXI. törvénycikk a közveszélyes munkakerülőkről, 10. § (dologházba utalás határozatlan időre szólt, de tartama egy évnél rövidebb és öt évnél hosszabb nem lehetett).

tizenketten voltak egy vagy több bűncselekmény miatt büntetve (titkos kéjelgés miatt 9 esetben szabtak ki velük szemben büntetést).⁹⁷

Magyarországon 1950-ben (a prostitúció megszüntetésekor) 3000 főre becsülték az ebből élők számát, 1952. augusztusban már 5306⁹⁸ főről számolnak be a források. Budapesten 1952. novemberben 2304, 1955-ben 2556,⁹⁹ 1958-ban már 5400 budapesti prostituáltat tartottak nyilván.¹⁰⁰ Nem rendelkezünk az időszak egészére vonatkozó pontos statisztikákkal, de ezekből az adatokból is megállapítható, hogy nem csökkent, hanem nőtt a prostituáltak száma az 1950-es évtized végére. Megkockáztatható állítás, hogy döntő többségük munkás- és parasztszármazású volt, és a szocializmusban választotta ezt a foglalkozást.

Az 1960. évi 14. számú törvényerejű rendelet szabálysértéssé minősítette az üzletszerű kéjelgés kisebb jelentőségű eseteit. A szabálysértőt egytől harminc napig terjedő elzárással sújthatták, vagy harminc napig terjedő közmunka teljesítésére kötelezhették, avagy ezer forintig terjedő pénzbírsággal büntethették. Azt, hogy mi minősült a prostitúció kisebb jelentőségű esetének, az eset összes körülményeire tekintettel állapították meg. Kiemelkedő jelentősége volt az elkövető személyi körülményeinek, osztályhelyzetének, a cselekmény motívumainak és az elkövetés módjának vizsgálata. A rendőri szervek 1960-ban végzett munkájáról szóló jelentés alapján 1960-ban 333 üzletszerű kéjelgővel szemben szabálysértési vonalon jártak el (a nyomozáselrendelés, vagyis a büntetőeljárás helyett).¹⁰¹ A prostitúció egyes eseteinek szabálysértéssé minősítését ugyanakkor nehéz mással indokolni, mint azzal, hogy a jogalkotók nem akarták, hogy a már szocializmusban felnőtt és itt szocializálódott, túlnyomó többségben munkás- és parasztszármazású (és a munka jellegéből adódóan főleg fiatal) prostituáltak súlyos börtönbüntetést kapjanak.

FORRÁSOK

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)

XIX-B-1-j. Közrendészeti Főosztály (VI. Rendőrhatalósági osztály) iratai, 1950–1960.

XIX-B-1-z. BM Kollégium iratai, 1950–1960.

XIX-B-14. Országos Rendőr-főkapitányság iratai, 1950–1960.

⁹⁷ MNL OL XIX-B-1-j. 45. d. 234. Adatkérés az emberkereskedés és a prostitúció elnyomásával kapcsolatos intézkedésekről, 1957. február 4.

⁹⁸ MNL OL M-KS-276-96. 6. ő. e. Értékelő jelentés a Közrendészeti Főosztály és a megyei kapitányságok 1952. augusztusi munkájáról (az 1952. augusztusi 5306 prostituáltból budapesti 2253 fő, és vidéki 3053 fő).

⁹⁹ MNL OL XIX-B-14. 505. d. Az erkölcsrendészeti munka ellenőrzése, 1955. február 4.

¹⁰⁰ MNL OL XIX-B-1-z. 10. d. 10-140/5/58. Horváth János jelentése a közbiztonsági őrizet, a rendőrhatalósági felügyelet és a kitiltás helyzetéről, 1958. április 23.

¹⁰¹ MNL OL XIX-B-14. 122. d. Jelentés a rendőri szervek 1960-ban végzett munkájáról, 1961. január 18.

M-KS-276-96. MDP KV Adminisztratív Osztály iratai, 1950–1956.

M-KS-276-53. MDP Politikai Bizottság iratai, 1950–1956.

A Politikai Bizottság határozata az őrizeteseik, elítéltek létszámának alakulásáról és a büntetőpolitika egyes kérdéseiről, 1955. november 3. In: Izsák Lajos (főszerk.): *A Magyar Dolgozók Pártja határozatai, 1948–1956*. Budapest, 368–373.

A Magyar Dolgozók Pártjának programnyilatkozata. In: Romsics Ignác (szerk.): *Magyar Történelmi Szöveggyűjtemény 1914–1999*. I. kötet. Budapest, 502–516.

A szovjet büntetőjog 1951: Különös rész. (Fordította: Tardy Lajos.) Moszkva.

Hegyí Sándor 1941: A nagyvárosi nő az erkölcs fertőjében. A rendőrség mentőmunkássága. *Magyar Rendőr* 306–307.

Szolcsenyicin, Alekszander 1989: *A Gulag szigetcsoport 1918–1956*. I–II. Budapest.

Rendőrségi Közlöny, 1949–1950.

HIVATKOZOTT IRODALOM

Gyáni Gábor 1999: Könyörületesség, fegyelmezés, avagy a szociális gondoskodás genealógiája. *Történelmi Szemle* (41.) 1–2. 57–84.

Kiss László 2015: *A magyar közegészségügy fejlődése a közegészségügyi gondolkodás kialakulásától az állami közegészségügyi rendszer kiépítéséig.* (PhD-disszertáció.) ELTE TÁTK, Budapest.

Pető Andrea 1999: Átvonuló hadsereg, maradandó trauma. Az 1945-ös budapesti nemi erőszak esetek emlékezete. *Történelmi Szemle* (41.) 1–2. 5–6.

Récsei Balázs 2014: A kéjelgésügy és szabályozása Somogy vármegyében 1919–1945. In: uő (szerk.): *Somogy megye múltjából – levéltári évkönyv 43–44*. Kaposvár, 183–232.

Szécsényi Mihály 1998: Garnizállók és kéjnőtelepek. *Rubicon* (9.) 6. 48–50.

Szécsényi Mihály 2010: Egy pesti kéjnőtelep 1934-ből. *Budapest* (33.) 9. 25–27.

Vargha Dóra 2005: A bűn medikalizálása. *Budapesti Negyed* (13.) 47–48. 166–198.